

zambavéve ifjúkorán
 5 irodalmi emlékeit, azt a
 nte áttekinthetetlen irodal-
 bozót, amelynek ingo-
 nyos, köddel párával tel-
 tett öserdejében égigérő
 eucaliptusok, óriásira nőtt
 páfrányok, folyondárok és
 mélybenyúló, derékvastagságú
 gyökerek szomszédságában
 kékes-zöldes lánggal lobogó
 fatörzsek korhadtak, szinte
 példázva az örökös változás, a
 szüntelen formálódás meg-
 bonthatatlan törvényeit, emlé-
 keznem kell azokra az élet-
 től, erőtől és a valóság forró
 leheletétől érintett rügyekre,
 bimbókra és hajtásokra is,
 amelyek életem e múltbavészó
 irodalmi korszakának figyel-
 mést már első pillanatban
 magukra vonták és miután
 magukra vonták, egy életem
 át mind a mai napig engesz-
 telhetetlenül lekötötték. Rövi-
 den és magyarul: kevergetve
 azt az irodalmi moslékot,
 melynek fogyasztója lévén a
 század második évtizedében,
 tehát a háború első éveiben,
 tizenégy-tizenöt éves korom-
 ban, még ma is számban ér-
 zem a fanyar ízt, gyomrom-
 ban pedig a megüledett és
 megemésztetlen táplálék okozta
 émelygés keserű emlékeit.
 A hosszúra nőtt kamasz ok-
 talan kíváncsiságával, a tájé-
 kozódás lehetősége nélkül,
 magam szédült tudatlanságá-
 ban, válogatás nélkül habz-
 szoltam a *Hét*, az *Új Idők*, a
Nyugat közleményeit, még-
 hozzá ugyanazzal a mohóság-
 gal és körültekintés nélkül,
 mint Guthi Soma bohózatait
 és kitérő Helitaink által for-
 dított és magyar színre alkal-
 mazott francia cochoneriákat,
 Adyt, Babitsot, Tóth Árpádot,
 Móriczot, Krudyt éppoly
 falánksággal, mint Szoma-
 házyt, vagy hogy még rémisz-
 tőbbet mondjak: Rocambolet
 és a véget nem érő Fantom-
 mast. Hogy ebből a szörnyű-
 ségből idővel valami mégis
 kialakult, azt a kedvező sze-
 rencse támogatásán kívül
 még annak is tulajdoníthatom,
 hogy 1920-ban, a válság éve-
 iben hagyományt csapot-papot,
 írkat és irodalmat és mint
 akít megszállt, ha nem is a

Szentlélek, de Nietzsche szelle-
 me, az irodalmi vadont meg-
 cserélve, Dél-Amerika vadon-
 jai felé vettem utamat, hogy
 ott — ha lehet és ha hozzá-
 segít a sors — emberré is
 váljak, s utbavetve majd egy
 évtizedre az irodalmi lókötes-
 nek nemcsak gyakorlatát, de
 még emlékeit is.

Mégsem mondhatom, hogy
 üres kézzel mentem volna és
 üres lélekkel kinyúlottam volna
 végig ezeket a keserves — de
 ma sem mondhatok mást —
 mégis szerelmes, feledhet-
 len dél-amerikai éveket. Ha
 töredékekben, ha csak foszlá-
 nyokban és lerakódott hamu-
 formájában is, ha még le-
 sülyvedve is a tudat aljára, de
 végigkísértek bizonyos vers-
 sorok, bizonyos nevek és mű-
 vek árnyékai, olykor-olykor
 hivatlanul felbukkanva a
 feledés mélyéről, méghozzá
 legkeserűesebb napjaimban,
 amikor néha már úgy érzem,
 hogy talán-talán oktalanság
 is volt e fajta vad próba-
 tétel — méghozzá az életre-
 valóság Nietzsche-i elképzelése
 és a Darwin-jé léteért való küz-
 delem álcája alatt megkísérel-
 ni. Így kísérték el és tartottak
 életben bizony nem egyszer
 érdektelen nagyvárosokban,
 kikötőkben, erdőségekben,
 szigeteken és hegyormokon
 egyes felbukkanó, erőadó
 verssorok, egyes irodalmi
 példaképek és figurák, szinte
 erőt adva embertelen vállal-
 kozásomhoz; így egy-egy Agy,
 Babits, Kosztolányi, Juhász
 Gyula sor, így Petőfi, Vörö-
 smarty, Berzsenyi és Arany,
 így Móricztól a *Falklya* és a
Szegény emberek, távolabbi
 tájakról így *Raszkolnyikov*,
Bovaryné, a *Háború és béke*,
Karenin Anna és a *Pártütő*
angyalok hozzám hasonlóan
 szenvedés és elszánt hősei — és
 csodálatosképpen elvegyülve
 a nagynevű hősi táborkban, egy
 akkor még irodalmi munkás-
 ságának kezdetén álló fiatal
 író műve: a *Viszontlátásra*,

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

92

Tersánszky Józsi Jenő

u/9580

REMENYIK ZSIGMOND:

KAKUK MARCI ÍRÓJA

Forrás: *Élet és Munka*

1959. 9. 26.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Helyszám

drága! egy bajszos, ingujjra
 vetkőző, rövidre nyírt, sűrű-
 hajjú, pokoli nyakkendőben
 díszelő fiatalembertől (mint
 ahogy az Érdekes Újság Deka-
 meronjának III. kötetében
 volt megbámulható), a szá-
 momra akkor még nevében is
 furcsa és elgondolkodtató Ter-
 sánszky J. Jenőtől.

Mert visszaemlékezve a
 múltira, ahogy magam elé idé-
 zem ezt a rövidnadrágos, az
 irodalom bolondgombáitól
 szédült, néha már-már szinte
 a szó legszorosabb értelmében
 támolygó ifjút, aki voltam a
 háború kavargó szédületében
 és habzsolva az irodalom első
 nadragulyáit, be kell vallanom,
 Tersánszkyval való első
 találkozásom (irodalmi, olva-
 sói találkozásra gondolok)
 magának az író nevének szok-
 katlanságán felül a szóbanforgó
 közlemény ugyancsak szokatl-
 an címének volt köszönhető.
Viszontlátásra, drága!... Már
 magában a címben is mennyi
 gyengédség és egyben mennyi
 férfiaság, lemondás és szo-
 morú fájdalom bújt meg, tele
 igézzel és ígérettel egy
 kamaszkorba lépő süldő iro-
 dalmár számára, aki én vol-
 tam azokban a dögvészes,
 fene időkben, amikor csonttá
 fagyott hullák borították fél
 Európát és én magam is nem
 kisebb személyiséggel birkóz-
 tam irodalomban és való élet-
 ben egyaránt: az ördöggel.
 Hát még amikor olvastam
 szükreszabott nyilatkozatát,
 egy afféle Curriculum Vitae-t,
 úgy éreztem, hogy rokonléle-
 kre találok benne ízben. Ha
 nem is múltamat (hisz az még
 nem volt sehol!), de mintha

csak eljövendő jövőmet olvas-
 tam volna ki sebtiben oda-
 vetett mondataiból, a magam
 sorsát, a magam jövőjét, a
 magam életét! Így hangzott ez
 a néhány sor és nehogy vég-
 leg elkallódjak, ide is nyom-
 tatom:

„Nagybányán születtem 1888.
 szeptember 12-én, tehát elmúl-
 tam huszonöt éves. Ugyancsak
 Nagybányán érettségiztem
 1906. évben. Festőnek készül-
 tem, de különböző okok miatt
 nem követtem hajlamomat.
 Voltam jegyző-gyakornok,
 majd a joggal próbáltam
 Eperjesen is, Pesten is, min-
 den siker nélkül. Magam sem
 tudtam, mibe kezdjek. Másfél
 hétig a kőműveseknél is dol-
 goztam. Azt hiszem az írás
 volt, mely eltérített attól, amit
 végleges elzúllásnak nevezek.
 Közben a sok ivás, éjjelezés, s
 egyéb nagy testi és szellemi
 kimerülésektől súlyos ideg-
 nyavalyát szereztem; aludni
 nem tudtam, s egy levelet
 megfogalmazni, s így tovább.
 Nemrégiben láboltam ki belő-
 le. Most itt élek anyámmal
 ketten, csepp szőlőkben,
 olyan békében, hogy sokszor
 úgy tetszik, tulajdon nagy-
 apám vagyok. El nem hallgat-
 hatom azonban, hogy míg
 beteglelkű, henye svihák
 voltam, bensőm teli volt nagy
 dolgok szeretetével, mióta
 életerős, józan, rendes, s jó-
 kedélyű vagyok, semmi becs-
 vágyam.”

Mindezt 1913 karácsony má-
 sodnapján írta Nagybányán,
 én pedig néhány évvel rá,
 tizenhat-tizenhét éves korom-
 ban olvastam, tehát ugyebár
 érthető, hogy ezt a kedves,

tiszteletes, őszinte és nagy-
 zási hóbortok szörnyű kisugár-
 zásaitól mentes fiatalembert,
 aki csak tizenkét évvel volt
 idősebb nálam, azonnal szív-
 vembe zártam csodálattal és
 ifjonti lelkesedéssel.

Számomra máig is legém-
 lékezetesebb kötete ez a szív-
 szorongató, édesbűs *Viszont-
 látásra, drága!* — nyilván,
 mert előmlik benne az ifjú-
 ság minden hite, bizalma,
 kétkedése, reménye és szomo-
 rúsága, nyilván, mert ebben
 számal le először, legelőször
 az élet csalóka ábrándjaival,
 ebben nő először, legelőször
 férfivé, sőt mi több, emberré.
 Természetesen válogathatnék
 még szinte könyvtárat meg-
 töltő műveinek sorában — ha
 bírnám egészséggel és ha eb-
 ben az ünnepi csődületben
 szükség lenne rá, mint ahogy
 nyilván nem lesz rá szükség,
 hisz minden művének akad
 majd jósvadajú mérlegelője,
 ha nem bámulója és csodálója
 — végigrikoltozhatnám e lapo-
 kat Kakuk Marci dicsőségével,
 felidézhetném adataitlan so-
 raimmal a Nyúl-paprikás, a
 Céda és a szűz, a Havasi
 selyemfű és a Margarétás dal
 tündérvilágának varázsát,
 az egész két-három tucatnyi
 sorozatot, melyeknek döntő
 sokasága elavulhatatlan reme-
 kei elbeszélő művekben
 egyébként eléggé csorbafogas
 irodalmunknak. De nem mű-
 vekre emlékezem most, hanem
 magára az íróra, aki nyurga,
 sihederre szabott alakjával ott
 áll nemcsak a művek mögött,
 de függetlenül a művektől,
 maga is egy saját maga tol-

lára méltó regényfigura, még-
 hozzá aféle középkori ragyogó
 csúfolódó és tréfás, valahon-
 nan a távoli Lombardiából,
 vagy a még távolabbi Provan-
 ceból, bővérű papok és gya-
 nakvó polgárok megcsúfolá-
 sára.

Meg kell mondanom még:
 ezt a vidám, kackiás, gomba-
 sipkájú író csak egyszer lát-
 tam elkomorodni, a búbanat,
 a kedvetlenség és a tanács-
 talanság révedező tekintetével
 egyébként mindig vidám sze-
 mében, pontosan húsz évvel
 ezelőtt, a tornyosuló gonosz-
 ság iszapos hullámverésének
 idején. A Belvárosban talál-
 koztunk, a Valóság 1938-as
 részén, ahol Cserépfalvi könyv-
 kiadó tartotta abban az idő-
 ben híres tábort. Én éppen
 Amerikába készültem, másod-
 szor már nem egész húsz esz-
 tendő alatt. Amikor ezt közöl-
 tem vele, néhány szóval fel-
 idézve előtte a szertelen
 latin-Amerikát és azzal együtt
 a szertelen, nyilván a neki
 is tetsző, vad, fékezhetetlen
 ifjúságot, kijelentette, hogy ő
 is hamarosan indul, neki a
 világnak, abból a förtelmes,
 fürgeteges pokolból, melynek
 a szelét már mindannyian
 érezhettük életől, irodalomtól
 egyaránt cserzett bőrünkön.
 „Hová mész?” — kérdeztem
 tőle. „Nem tudom, de innen
 menni kell. És mindenki megy
 is, aki nem egészen bolond.”
 Majd egy pillanatra rá, ahogy
 megkérdeztem megint: „És
 mit csinálsz? Miből élsz, mi-
 ből tartod fel magad?” (Mert
 abban az időben még efféle
 kérdések is foglalkoztattak
 bennünket, magyar írókat,

már minthogy miből élünk, miből tartjuk egyben testünket, lelkünket.) Rövid szünetet tartott, elgondolkodott. „Fütyülésből meg flótázásból” — mondotta, majd még hozzátette magyarázatképpen, szinte a gyengébbek kedvéért: „Velem nagy baj nem történhetik. Ha vége az irodalomnak, még mindig marad a furulya. Fogom magam és végigfurulyázom ezt a keserveg világot.”

Hála istennek, nem váltotta be fenyegetését, a furulya és a toll harcából az utóbbi került ki diadalmasan, győztesen. Méghozzá nemcsak a barátok, tisztelők számára győztesen, de az irodalom, a mi kedves, életünket és létünket jelentő magyar irodalmunk számára is hasznosan, amely ha hébehóba flótázásból, fütyürészésből, furulyázásból, negédes danászásból is áll, de végeredményben mégis művekből, méghozzá Tersánszky-féle nagy írók és mesterek műveiből építi egy egész nép számára csodálatos, szinte eget-földet betöltő épületét.